

**O'ZBEKISTONDA URAN KONLARINING GEOLOGIK
XUSUSIYATLARI VA MA'DANLASHUV QONUNIYATLARI
(SUG'RALI KONI MISOLIDA)**

Bobomurodova Zarina Abdurasulovna

Toshkent davlat texnika universiteti

“Foydali qazilma konlari geologiyasi,
qidiruv va razvedkasi” kafedrası magistranti

Annotatsiya

Mazkur tezisda O'zbekistonning uran mineral-xomashyo bazasi va Markaziy Qizilqum hududidagi konlarning geologik xususiyatlari Sug'rali koni misolida tahlil qilingan. Uran ma'danlashuvining joylashish qonuniyatlari stratigrafik, litologik va gidrogeologik omillar asosida o'rganilgan. Qatlamli oksidlanish zonalarining roli hamda rudalarning shakllanish sharoitlari aniqlangan. Olingan natijalar uran konlarini prognozlash va qidirishda ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: uran konlari, Sug'rali koni, Qizilqum, ma'danlashuv, geologik tuzilish, gidrogeologiya

Kirish. Hozirgi davrda global energetika tizimida uglevodorod resurslarining kamayishi va ekologik muammolarning ortishi atom energetikasining rivojlanishiga olib kelmoqda. Shu sababli uran xomashyosiga bo'lgan talab ortib bormoqda. Uran strategik resurs sifatida muhim bo'lib, uni qidirish va o'zlashtirish dolzarb masalalardan biridir.

O'zbekiston uran zaxiralari bo'yicha yetakchi hududlardan biri bo'lib, asosiy konlar Markaziy Qizilqumda joylashgan. Ushbu hududda infiltratsion tipdagi uran konlari keng tarqalgan bo'lib, ular asosan qumtoshli qatlamlar bilan bog'liq. Sug'rali koni ana shunday yirik konlardan biri bo'lib, uning o'rganilishi uran ma'danlashuvining qonuniyatlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Sug'rali koni murakkab geologik tuzilishga ega bo'lib, paleozoy poydevori va mezozoy-kaynozoy cho'kindi qatlamlaridan tashkil topgan. Uran ma'danlashuvi asosan Maastrixt va Turon qatlamlarida rivojlangan. Ushbu qatlamlar yuqori g'ovaklik va filtratsion xususiyatlarga ega bo'lib, yer osti suvlari orqali uran migratsiyasiga qulay sharoit yaratadi.

Ma'danlashuv jarayonida quyidagi omillar asosiy rol o'ynaydi:

- Stratigrafik omil – uran aniq geologik qatlamlarga bog'langan
- Litologik omil – qum va qumtosh jinslari asosiy ruda tashuvchi muhit
- Hidrogeologik omil – yer osti suvlari uran migratsiyasini ta'minlaydi
- Geokimyoviy omil – redoks sharoitlar uran cho'kishini belgilaydi
- Strukturaviy omil – tektonik buzilishlar ma'danlashuvni nazorat qiladi

Sug'rali konida uran ma'danlashuvi qatlamli oksidlanish zonalari bilan bog'liq. Bu zonalarda oksidlovchi va qaytaruvchi muhit chegarasida uran cho'kadi va ruda tanalari hosil bo'ladi. Ma'dan tanalari lentasimon shaklda bo'lib, katta hududlarni egallaydi.

Rudalar tarkibida uran bilan birga selen, molibden va reniy elementlari ham mavjud bo'lib, bu ularning kompleks xomashyo sifatidagi ahamiyatini oshiradi.

Tadqiqot natijasida quyidagi ilmiy xulosalar olindi:

- Uran ma'danlashuvi Maastrixt va Turon qatlamlariga bog'langan
- Qumli va qumtoshli jinslar asosiy ruda tashuvchi muhit hisoblanadi
- Hidrogeokimyoviy sharoitlar ma'danlashuvni belgilovchi asosiy omil hisoblanadi

- Qatlamli oksidlanish zonalari uran to'planishining asosiy hududidir

- Sug'rali koni infiltratsion genezisga ega

Xulosa. Sug'rali koni misolida olib borilgan tadqiqotlar uran ma'danlashuvi ko'p omilli jarayon ekanligini ko'rsatdi. Asosiy rolni gidrogeokimyoviy jarayonlar va redoks zonalar o'ynaydi.

Olingan natijalar Markaziy Qizilqum hududida yangi uran konlarini prognozlash, geologiya-qidiruv ishlarini samarali tashkil etish va mavjud konlarni chuqur o'zlashtirishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Абдуллаев Х.М. Геология урановых месторождений Центральных Кызылкумов. – Ташкент: Фан, 1985. – 240 с.

2. Исмоилов М.И., Юсупов А.А. Урановые месторождения Узбекистана и их генезис. – Ташкент: Университет, 2001. – 180 с.

3. Мирзаев Т.М., Каримов Б.Ш. Гидрогеологические условия формирования инфильтрационных урановых месторождений. – Ташкент: Фан, 1998. – 156 с.

4. Langmuir D. Uranium Solution-Mineral Equilibria at Low Temperatures. – Princeton: Princeton University Press, 1997. – 600 p.

5. Dahlkamp F.J. Uranium Ore Deposits. – Berlin: Springer-Verlag, 1993. – 460 p.

6. Cuney M., Kyser K. Recent and Not-So-Recent Developments in Uranium Deposits and Implications for Exploration. – Mineralogical Association of Canada, 2009. – 257 p.

7. Боймуродов Н.А., Ахмедов К.А. Марказий Қизилқумда уран конларининг жойлашиш қонуниятлари // Геология ва минерал ресурслар журнали. – 2022. – №3. – Б. 45–52.

8. Назаров Т.Ж., Раҳимов А.К. Марказий Қизилқум уран конларининг геологик хусусиятлари // Ўзбекистон геология журнали. – 2018. – №2. – Б. 25–30.
9. Боймуродов Н.А., Ахмедов К.А. Уран конларини прогнозлашнинг замонавий усуллари // Геология ва минерал ресурслар. – 2021. – №4. – Б. 40–46.
10. Karimov B.Sh., Yusupov A.A. Hydrogeological conditions of uranium deposits in Central Kyzylkum // Mining Journal. – 2019.
11. Smith P., Johnson R. Geochemistry of Sandstone-Hosted Uranium Deposits // Ore Geology Reviews. – 2017. – Vol. 81. – P. 1–20.
12. Richards J.P. Ore Deposit Geology. – Cambridge University Press, 2015.
13. Lottermoser B. Mine Wastes: Characterization and Environmental Impact. – Springer, 2010.
14. Dahlkamp F.J. Uranium Deposits of the World (Updated Edition). – Springer, 2012.